

अजब खाना

विंदा करंदीकर

पॉप्युलर प्रकाशन, मुंबई

अजबखाना

AJABKHANA
(Children's Poems)
Vinda Karandikar

पॉप्युलर प्रकाशन

म-३६०

© पॉप्युलर प्रकाशन प्रा. लि.

पहिली आवृत्ती - १९७४/१९९५
दुसरी आवृत्ती - १९८६/१९०८

प्रकाशक:

रामदास भटकळ
पॉप्युलर प्रकाशन प्रा. लि.
३४ जी. पी. मालवीय मार्ग
लाहोर, मुंबई ४०० ०३४

मुद्रक:

सनमोहन भटकळ
पॉप्युलर बुक डेपो प्रिंटिंग डिस्ट्रिब्युशन
डॉ. अडकमकर मार्ग
मुंबई ४०० ००७.

बालमित्रांनो,

हा 'अजबखाना' तुमच्या भेटिल्या आणतांना मला फार आनंद होत आहे. तुम्हाला बालकविता फार आवडतात. आम्ही प्रसिद्ध केलेली कवि विदा करंदीकरांची 'राणीची बाग' हे तर तुमचे सर्वात आवडते पुस्तक. विदांच्या बालकविता आणि सरबटे यांची चित्रे; मग काय एकदम घमाल. आता ते पुस्तक बाजारात मिळतसुद्धा नाही, पण महामार्गचे दिवस. चित्रांसह पुस्तक छपायचे म्हणजे किंमत फार वाढते. ती पालकांना परबडत नाही, आणि तुम्हाला तर विदांच्या बालकविता हव्याच हव्या.

या अजबखान्यामध्ये मी तुम्हाला विदांची सात पुस्तके एकत्र देत आहे. त्यात तुम्हाला 'राणीची बाग' मधील कविता तर मिळतीलच, पण त्याचबरोबर 'एकदा काय झाले', 'सद्याचे कान', 'एडू लोकांचा देश', 'परी ग परी', 'टॉप' व 'सात एके सात' या सर्व पुस्तकांतील कविता एकत्र दाखवल्या मिळतील. 'टॉप' आणि 'सात एके सात' ही तर तुम्ही अजून पाहिलेलीच नाहीत.

पुस्तक बाचलेत की या पुस्तकाळा 'अजबखाना' हेच नाव योग्य आहे असे तुमचेही मत होईल. विदांनी अनेक प्रकारच्या बालकविता लिहिलेल्या आहेत. कधी ते तुमच्या आसपासच्या वस्तूंतूनच एक अद्भुत बातावरण निर्माण करतात, कधी कल्पनेची भरारी मारून ते तुम्हाला आपल्याबरोबरच एका वेगळ्याच मुहुखात घेऊन जातात. कधी ते भावनांना झोके देतात, कधी पोट कुटेतो हसवतात, कधी गमतीने चिमटे काढतात, कधीकधी तुसती मस्त मजा करतात. एकाच पुस्तकात हे सर्व मिळणे म्हणजे

शरीराला 'अजय' आमच्या बेल्ल्या अशी पुस्तके
असती तर !

'अजय खाना' तुम्हाला तर आवडेलच, पण तुमच्या
घरातल्या लहानथोर सगळ्याच मंडळींना तो वाचावासा
वाटेच. घाल्ले नेलात तर शिक्षकसुद्धा हे पुस्तक तुमच्या
हातांतून काढून घेतील आणि स्वतः वाचीत बसतील !
कारण विदांच्या बालकवितांची तीच तर मजा आहे. त्या
सर्वांनाच आवडू शकतात. म्हणून या पुस्तकाला तुम्हाला
पारचा आवणत घ्यावे.

पॉप्युलर प्रकाशन
२६ जानेवारी १९७४

तुमचा,
रामदास भटकळ

अनुक्रमणिका

१ राणीचा बाग	१
२ आठपाट नगरामध्ये	३
३ मावशी	४
४ परी ग परी	५
५ टोक न मोडण्याचा मंत्र	६
६ कावळ्याचे बेट	७
७ बेडक नांवाचा विद्यार्थी	८
८ माकडाचे कुकान	१०
९ चार शहाणे	१२
१० भीमाचे जेवण	१३
११ चिमणे, तुझे वजन किती ?	१५
१२ मैफळ	१६
१३ भोवऱ्यांचे गार्णे	१७
१४ पतंग आणि ठेंगू	१८
१५ जावूचें जंगल	१९
१६ कुंमकर्ण	२०
१७ दीपावळ	२१
परीची करामत	२१
छाडवांचा किल्ला	२१
विष्णूकाकूच्या काव्या	२१
विदेशाही विनोद	२१
पणत्या	२२
१८ सुटी मिळण्याचा मंत्र	२३

१९ वाताराम	२४
२० लुच्ची आणि स्टूल	२५
२१ आजी	२५
२२ गोगळ्याव	२६
२३ राजापूर्वी गंगा	२६
२४ सल	२७
२५ कोकणी भेट	२७
२६ सुरवंट	२८
२७ चिडवाचिडवी	२८
२८ आजोबांचा कोट	२९
२९ तुकाराम	२९
३० विंचू	३०
३१ पांच बुरकुत्यांतला सैपाक	३१
३२ एकदा काय झाले !	३२
३३ सद्याचे कान	३३
३४ हत्तीची कहाणी	३४
३५ गान्या गान्या भिगेन्या	३५
३६ लपंडाव	३५
३७ वैधळ्याचे घर	३६
३८ अजामळ अण्णा	३६
३९ चिडवप्याचा मंत्र	३७
४० तेंढावरचा शहाणा	३७
४१ कोल्होवाची सर्कस	३८
४२ 'जर-तर'ची गंमत	३९
४३ बधिस	३९
४४ दोन परी	४०
४५ चार पायांचे झाड	४१
४६ नकटी राणी	४१
४७ चावट परी	४२
४८ डोळ्यांची कथा	४२
४९ मेजवानी	४३
५० पत्थांचा बंगला	४४
५१ दवाखाना	४४
५२ उंदरांचा न्याय	४५

५३ चमत्कार	४५
५४ एटू लोकांचा देव	४६
नैसर्गिक रचना	४६
लोक	४६
पोषाख	४७
रीतिरिवाज	४७
नखा	४८
पर्वत	४८
उद्योगधंदे	४९
कुपकुपभते	४९
राजकारण	५०
शिक्षण	५०
वाङ्मय	५१
शहाणे	५१
संशोधन	५२
न्यायनिवाडा	५२
एटूचा देव	५३
एक ऐतिहासिक लढाई	५३
५५ परी आणि दगाड	५४
५६ पाव्हणे	५४
५७ काजव्यांचे गाणे	५५
५८ पन्थांच्या गप्पा	५५
५९ फुलवेडी	५६
६० एका परीचा एक डोळा	५६
६१ शाप	५७
६२ उनी	५७
६३ झुंजेचे गाणे	५८
६४ चाफ्याचे गाणे	५९
६५ परी आणि घर	५९
६६ परी आणि मधमाशी	६०
६७ नहर	६१
६८ एकलकोंडी	६१
६९ परी आणि कविता	६२

७० आणि रमत झाली	६२
७१ गुदगुल्या	६३
७२ गागाचें गाणें	६३
७३ नातल्या	६४
७४ निमणांचे घर	६४
७५ अकलेच्या कांयाचें गाणें	६५
७६ पतंग गुळ करण्याचा मंत्र	६२
७७ देवमासा आणि डॉक्टर	६६
७८ मिरचीचें गाणें	६६
७९ 'ट' ला 'ट'	६७
८० छडी मोडण्याचा मंत्र	६७
८१ गुड्ड आणि चेंदू	६८
८२ ओळख	६९
८३ पावसावळ	७२
पडसें न येण्याचा मंत्र	७२
याव्हणी	७२
पाणखुळी	७३
वेड्याचें घर	७३
व्यापार	७४
वसरगुंडी	७४
८४ या त्रावळ	७५
तयारी	७५
संत श्रद्धालुजी	७५
संत कोल्होजा	७६
पंढरपुरी पंडित	७६
वेडेभट	७७
उडाणट्यू	७७
पंढरपुरी शाला	७८
विनायिकाची यात्रा	७८
पंढरपुरी पेढे	७९
पंढरपुरी लग्न	७९
पंढरपुरी हड्ड	८०
सही	८०

राणीची बाग

स्वप्नांत पाहिली

राणीची बाग;

हत्तीच्या पाठीवर

बसला नाग.

हरणांच्या बरोबर

खेळत पत्ते

बसले होते

दोन चित्ते.

माकड होतें

सांगत पुराण;

उंट होता

वाचीत कुराण.

सिंह होता

व्याख्यान देत;

गाढव होतें

उतरून घेत.

जिराफ होता

गात छान :

मानेइतकीच

लांब तान.

कोल्हा होता
दुकानदार;
त्याच्या दुधांत
पाणी फार.

मला पाहतांच
म्हणाले सारे,
“एक पिंजरा
याला धारे.”

त्याबरोबर
आली जाग;
स्वप्नांत पाहिली
राणीची बाग.

२

आटपाट नगरामध्ये

आटपाट नगरामध्ये
नाहीं होत चोरी;
हुशार मुलें काळीं; आणि
खुळीं मुलें गोरीं.

आटपाट नगरामध्ये
किती किती मजा !
प्रधान भरतो पाणी; आणि
रस्ते झाडतो राजा.

आटपाट नगरामध्ये
नाहीं चालत नाणीं;
एक शेर गुळासाठीं
दहा-बारा गाणीं !

आटपाट नगरामध्ये
सुटी नाहीं, वाळा,
सांग करी सुटी भसेल,
जर नाहीं शाळा ?

मावशी

सौलापरहन
येते काकू;
माझ्यासाठी
आणते चाकू.

कोल्हापरहन
येते आते;
माझ्यासाठी
आणते पत्ते.

राजापरहन
मावशी येते;
माझा एक
पाप्पा घेते !

परी ग परी

‘परी ग परी
कोण तुझ्या घरी ?’
“मनी मांजरी स्वैपाक करी ”

‘परी ग परी
कोण तुझ्या घरी ?’
“उंदीर खातो श्रीखंड-पुरी.”

‘परी ग परी
कोण तुझ्या घरी ?’
“पोपट म्हणतो, ‘हरी, हरी’.”

‘परी ग परी
येऊ का घरी ?’
“दारांत विंचू पहारा करी !”

टोक न मोडण्याचा मंत्र

तीन साले शाळेची;
तीन साले वेळेची;
तीन साले चाकूची;
तीन साले डाकूची.
तीन चोक तेरा,
एक चाकू मारा.
डाकू, डाकू, डाकू,
धारवाला चाकू;
पोलादाचे पान;
टोक झाली छान.

कावळ्याचे धेत

कावळ्याने केले
आपले लग्न;
हुंडा मिळाला
रुपये तीन.

एक रुपयाचे
आणलेन् कापड;
एक रुपयाचे
धेतलेन् पापड.

आणि म्हणाला,
“जमले तर
एक रुपयात
बांधीन घर!”

बेडूक नांवाचा विद्यार्थी

एक मुलगा गेला
तळ्याच्या कांठी;
विसरला पुस्तक,
विसरला पाटी.

तळ्यांत होता बेडूक
त्याने पोशाख केला;
पाटी-पुस्तक घेऊन
शाळेमध्ये गेला.

मास्तरांनी पातळी
तोंडांत बोटें :
एवढ्याशा पोराचें
डोकें किती मोठें !

तालीममास्तर म्हणाले,
“ मलतीच तयारी !
पोहण्यामध्ये आहे
सगळ्यांनाच मारी. ”

संस्कृतच्या मास्तरांचा
तास झाला सुरू;
बेडूक लागला मधेमधें
डराव्-डुरुक् करूं.

वर्गात होती मुलें
कमीत कमी शंभर;
पण बेडकाचाच आला
पहिला नंबर.

माकडाचें दुकान

एका माकडानें
काढलें दुकान;
आली गिऱ्याइकें
छान, छान.

मनीनें आणले
पैसे नवे,
म्हणाली, “शेटजी,
उंदीर हवे.”

गरुड म्हणाला
धेऊन आप,
“दोन रुपयांचे
काढा साप.”

अस्वल आलें
नाचवीत पाय,
म्हणालें, “मधाचा
माव काय ?”

कोल्हानें मागितला
गुळाचा रवा;
आणि म्हणाला,
“मांडून ठेवा !”

माकड म्हणालें
लावून गंध,
“आतां शालें
दुकान बंद.”

चार शहाणे

माकडानें घातली
छत्रीएवढी हॅट;
म्हणालें, “मी हॉलंडचा
डॉक्टर व्हॉन वॅट.”

कोल्होबाणें घातली
पगडी ललिलाल;
म्हणाला, “मी काशीचा
पंडित बन्सीलाल.”

लांडग्यानें चढवली
गोंडेवाली फेस;
म्हणाला, “मी मक्केचा
शेख इमाम बेश.”

चिंचेवरच्या घुबडानें
त्यांचा ओढला पाय;
म्हणालें, “पण शेंपट्यांचें
करणार काय ?”

१०

भीमाचें जेवण

बकासुर ओरडला,
‘अल्हर् हुर्र’;
भीमानें मारला
सुरका... ‘सुर्र’

बकासुरानें
मारली थप्पड,
भीम म्हणाला,
“लोगचें फक्कड !”

बकासुरानें
हाणला ओसा;
भीम म्हणाला,
“इडली-दोसा.”

बकासुरानें
बुकलली मान;
भीम म्हणाला,
“चटणी छान !”

बकासुरानें
हाणली ठोकर;
भीमानें दिली
एक देकर !

बकासुराला
घाम फुटला;
तेव्हां भीम
जेवून उठला.

बकासुरानें
मारली गदा;
भीम हसला
खदा खदा !

११

चिमणये, तुझें वजन किती ?

चिमणये, तुझें वजन किती ?

“ चार माणकें, चाळीस मोती. ”

कावळ्या, तुझें आजोळ कुठें ?

“ जियें भिल्लात तीन तिळे. ”

कोंबळ्या, तुन्याची किंमत काय ?

“ दोन हात, दोन पाय. ”

मोरा, नाच शिकलास कसा ?

“ असा; असा; असा; असा. ”

१२

मैफल

एक झुरळ
रेडिओत गेलें;
गवयी होऊन
बाहेर आलें.

एक उंदीर
तचल्यांत दडला;
तचलगी होऊन
बाहेर पडला.

त्या दोघांचे
गाणें झालें
तिकीट काढून
मांजर आलें !

१३

भोवऱ्याचें गाणें

भिरभिर भोवऱ्या
भीर भीर,
एक पायावर
फीर फीर.

गुंगुल गुंगुल
गाणें म्हण;
नको हालूं
एक कण.

सात दिवस
फिरत राहा;
सात देश
इथून पाहा.

भिरभिर भोवऱ्या
भीर भीर,
भोवळ आली तर
पाजीन खीर !

पतंग आणि ठेंगू

एकदां एक मुलाचा
पतंग मुलू झाला;
ठेंगूच्या देशामध्ये
उडत उडत गेला.

ठेंगूच्या देशामधला
आंगठ्याएवढा पोर;
त्यानें मांजा पकडला
लावून सगळा जोर.

ठेंगूच्या देशामध्ये
चमत्कार झाला :
पतंगाच्या बरोबर
ठेंगू उडून गेला !

जादूचें जंगल

आफ्रिकेच्या जंगलामध्ये
नाचणारे झाड !
माडाएवढी तुळस
आणि तुळशीएवढे माड.

तुळशीएवढ्या माडावर
मांजराएवढी खार;
तिच्या मऊ पाठीवरती
ठेंगू होतो स्वार.

ठेंगू खातो सोचरे
आणि खार पिते पाणी;
आफ्रिकेच्या जंगलामध्ये
झाडे म्हणतात माणी !

कुंभकर्ण

कुंभकर्णाला
झोप आली;
डोंगर घेतलान्
उशाखाली.

वाढळांनी त्याला
घातला वारा
तरी घामाच्या
सुटल्या धारा.

त्यांतून निघाले
नदी नाले;
—किती लोक
बुडून मेले !

रावणानें डागली
नाकांत तोफ;
तेव्हां उडाली
त्याची झोप.

कुंभकर्ण म्हणाला,
“बहार झाली !
स्वप्नांत पुन्हा
झोपच आली !”

रीपाबळ

परीची करामत

अनाराच्या शाडावर
एक परी चढली;
सात वेळां पडली;
तरी नाय रडली.

तिचे सगळ्या परींनीं
कौतुक केलें फार.
फुलबाजांच्या फुलांचा
गळ्यांत घातला हार.

लाडवांचा किल्ला

दिवाळींत आम्हीं बांधला
लाडवांचा किल्ला;
रात्री त्यावर केला
कुणी तरी हल्ला.

सगळे लोक म्हणाले,
“मुलें सांगतात खोटे.”
पण भलंभटाचें पोट
झालें दुप्पट मोठें !

चिक्कणकाकूच्या करंज्या

दिवाळींतल्या करंज्या
शिमग्याच्या साठीं
चिक्कणकाकूनें ठेवल्या
देव्हान्याच्या पाठीं.

पण त्या करंज्यांच्या
चिमण्या झाल्या छान;
बघा उघडून गेल्या
झोपित माथेरान.

शिंदेशाही बिनोद

शिंदेकरा आणतात
एव्वदा खाऊचा पुडा;
आणि मग शिकतात
घडा, घडा, घडा.

काकांच्या शिकण्याला
मुक्ती नाहीं ताळ,
म्हणतात, “माझ्या नाकांत
आहे फटाक्याची माळ !”

पणत्या

पणती लावा
पुढच्या दारा;
पाचव्या येईल;
गोरा, गोरा !

पणती लावा
मागच्या दारी;
नाहीं होणार
कधी चोरी.

पणती लावा
तुळशीपात्री;
धनधान्याच्या
पडतील राशी.

पणती लावा
खिडकीमधेच;
नाहींतर मनीला
लगेल ठेच.

अंगणात लावा
पणत्या साठ;
वाटसरूंना
दिसेल वाट !

१८

सुटी मिळण्याचा मंत्र

कोणीतरी आलें; कोणीतरी गेलें;
कोणीतरी कुठेतरी कायतरी केले;

तीन त्रिक नऊ
तांदळांत गहू ;

तीन टोले आल्याचे ठण् ठण् ठण्
तीन टोले गेल्याचे ठण् ठण् ठण्

पाटीवरती शेरा;
तीन चोक तेरा;

असें कसें झालें ?

कोणीतरी कायतरी कुठेतरी केले;
दारामधून आले आणि खिडकीमधून गेलें.

बाताराम

एवढासा बाताराम
भारतो किती बाता !
म्हणतो, “या सुंघईत
हिटल्ल आला होता.”

एवढासा बाताराम
बोलतो किती खोटें !
म्हणतो, “होती श्रीकृष्णाला
एकशेंआठ चोटें.”

एवढासा बाताराम
म्हणतो कसा, “नंदा,
मीच माझ्या आजोबांना
शिकवली संघ्या !”

खुर्ची आणि स्टूल

खुर्ची म्हणाली,
“अरे स्टूल,
केव्हा येणार
चालायला तुला ?”

स्टूल म्हणालें,
“त्याच वेळीं
जेव्हा हातानें
वाजवशील टाळी !”

—हें ऐकून
पंखा इसला;
पाय नसून
फिरत बसला.

२१

आजी

कोकणांतली आजी
घाटावर आली;
कृष्णेच्या पुरांत
वाहून गेली !

वाहतां वाहतां
म्हातारी इसली,
मळींतली वांगीं
डोळ्यांना दिसलीं.

म्हातारी लागली
हालवायला पाय,
म्हणाली, “हीं खाल्याशिवाय
मरतें कीं काय ?”

२२

गोगलगाय

गुणी गुणी
गोगलगाय
देवान् दिले
पोटांत पाय !

चालते कशी
दळदळ,
प्रत्येक पायाला
झाले गळ !

सुळू सुळू
चालते अशी
हिला भूक
लागेल कशी ?

जाते कुठे ?
खाते काय ?
गुणी गुणी
गोगलगाय !

२३

राजापूरची गंगा

राजापूरच्या गंगेमध्ये
गाढवान केले स्नान;
कन झाले आम्बुड
पण लांब झाली मान !

राजापूरच्या गंगेमध्ये
उंटान् केले स्नान;
पाठ झाली सरळ
पण लांब झाले कान !

राजापूरच्या गंगेजवळ
माकडे होती सात;
त्यांनी आपला पुढे केला
दक्षणेला हात ! !

२४

सून

एकदा कांधाला
म्हणाली लसूण,
“ मला आण
एक सून. ”

मग कांदा
बाजारांत गेला
लवंग घेऊन
घरी आला.

लसूण म्हणाली,
“ सून दुपार. ”
लवंग झाली
तिथवट फार !

२५

कोकणी भेट

तुझ्या आत्तेचा मामा
तो माझ्या कक्काचा भाचा;
त्याला नेऊन दे
हा चिंचेचा ठेचा.

तुझ्या मावशीची जाऊ
ती माझ्या नणंदेची नात;
तिला नेऊन दे
हे कापे गेरे सात.

मला कुठे म्हातारीला
चावताहेत पोहे;
पण घातलेनच मांड्यांत
तर खलबत्ता आहे.

सुरवंट

सुरवंट, सुरवंट
सांग मला;
इतकी खाज
कशी तुला ?

रोज कुयलें
खातोस का ?
खाजकोलतीवर
शोपतोस का ?

सुरवंट, सुरवंट,
सांग मला;
लागतें का कधीं
खाज तुला ?

२७

चिडवाचिडवी

फुलें येऊन
उपयोग काय ?
चाप्प्या, तुला
नाकच नाय्
नाकच नाय् !

डगा, पाणी
वसून फुकट !
तुल्य कुठें
लागतें तिखट
लागतें तिखट ?

२८

आजोबांचा कोट

आजीच्या बोचक्यांत
आजोबांचा कोट;
केवढी ही छाती !
केवढें हें पोट !

आजोबांच्या कोटाला
मानेवरतीं ठिगळ,
पिनळेचीं बटणें
सगळींच डगळ.

आजोबांच्या कोटाला
तंवाखूचा वास,
आजीच्या डोळ्यांना
त्याचा होतो त्रास !

२९

तुकाराम

म्हणतात तुकाराम
होता बाणी
त्याचा ताजवा
पाहिला क्व कोणी ?

गुळ, खोथरें,
मिर्चीं अल—
होता का विभीत
असलाच माल ?
त्याच्या दुकानीं
सांग भाऊ,
मुलांसाठीं
होता का खाऊ ?

विंचू

पाठीवरती
घेऊन बिन्हाड
विंचू म्हणतो,
“ गांठीन वन्हाड.

मुंबईमध्ये
घेईन तागडी,
पुण्यामध्ये
घेईन पगडी.

नागपुरामध्ये
घालीन दुकान;
दिल्लीत बाधीन
बंगला छान.”

पाठीवरती
घेऊन बिन्हाड
विंचू म्हणतो,
“ गांठीन वन्हाड.”

....आधी करा
विचार पुरा;
मगच चिमटीत
नांगी घरा !

पांच बुडकुल्यांतला स्वैपाक

एका बुडकुलीत
केला भात;
जेवायला आले
भाऊ सात.

दुसऱ्या बुडकुलीत
केली भाजी;
जेवायला आली
आईची भाजी.

तिसऱ्या बुडकुलीत
केली खीर;
जेवायला आले
नऊ दीर.

चवथ्या बुडकुलीत
केली कढी;
जेवायला आली
माणसे बडी.
पाचव्या बुडकुलीत
वरण केले;
सगळे देव
जेवून गेले.

“ तुपांत पडली माशी
नवरा राहिल उपोशी ! ”

एकदा काय झालें !

एकदा काय झालें
 एकदा काय झालें
 पक्षी उडून गेले
 म्हणून झाड उडून गेलें.
 एकदा काय झालें
 एकदा काय झालें
 गणपतीचा मुकुट घालून
 उंदीरमासा आले.
 एकदा काय झालें
 एकदा काय झालें
 नातवान वरला विंचू
 त्याला आज्ञाचा भजा !

सशाचे कान

एकदा गाढव
 सशाला इसलें,
 म्हणालें, “तुझे कान
 असले कसले !
 हे बघ माझे
 किती लांब.”
 ससा म्हणाला,
 “जरा थांब.”
 ससा गेला
 माकडाच्या कडे
 म्हणाला, “देईन
 सात बडे;
 पण मला
 युक्ती सांग !
 कसे होतील
 कान लांब ?”

माकड म्हणाले,
 “छान, छान !
 फांदीला बांधतो
 तुझे कान;
 आणि मग
 करतो उपाय :
 खालून ओढतो
 तुझे पाय.”

ससा लागला
 फांदीला लोंबूं,
 माकड लागलें
 पायाशी लोंबूं.
 माकडाला मिळाले
 जोके छान;
 सशाला मिळाले
 गाढवाचे कान !

हत्तीची कहाणी

आकाशांतला हत्ती
जमिनीवर आला;
त्यानें लोळून लोळून
एक खड्डा केला.

पावसाचें पाणी
खड्ड्यामध्ये जमलें,
हळू हळू खड्ड्याचें
सुरेख तळें बनलें.

त्या तळ्यांत उगवली
कमळाची कळी;
मग हत्ती म्हणाला,
“हीच ती मुळी!”

तळ्याच्या सभोवतीं
हत्ती लागला झुलं;
मग कळी लगली
हळू हळू फुलूं.

हत्तीची सोंड
कळीजवळ आली;
तोंच त्या कळीची
एक परी झाली.

हत्तीच्या पाठीवर
बसली परी;
आणि त्याला म्हणाली,
“चल आपल्या घरी.”

फार वर्षांपूर्वी
चमत्कार झाला :
उडत उडत हत्ती
आकाशांत गेला !

गान्या गान्या भिंगोन्या

गान्या गान्या भिंगोन्या !
देवाघरच्या रंगान्या,
रंगल भांडे रंग;
भाक्याचाचं भिंग
गंगामधली भावली
रंगभांगे घावली;
निला लागली ठेच,
गंगाला पडला पेच.
रंगला लागला रडूं,
भंगला साक्षा गडू.
गडू पडला खाली;
गान्या माजी न्हाली;
भंग रंगलं भंगून
रंगला गेल्या रंगून !

लपंडाव

कळीमध्ये लपतें फूल;
फुलामध्ये लपतें बीं;
बियांमध्ये लपतें झाड;
....नारळामध्ये लपतो माड.

दर्यामध्ये लपतो डग;
ढगामध्ये लपते नदी;
नदीमध्ये लपतें पाणी;
....गळ्यामध्ये लपतात गाणी.

या खेळाचें सांगा नांव :
‘लपंडाव ! लपंडाव !’

वेंधळ्याचे घर

वेंधळ्याच्या घरी
भलताच न्याय :
स्टोच खातो
सगळी साय.

वेंधळ्याच्या घरची
रीतच न्यायी :
दिवेच वाचतात
पुस्तकें सारी.

वेंधळ्याच्या घरी
सगळीच गंमत :
माणसाहून मोठी
मांजरांची हिंमत !

अजागळ अण्णा

अजागळ अण्णांच्या
बुटांत कोण ?
दोन झुरळें,
एक घोण.

अजागळ अण्णांच्या
खिशांत काय ?
उंदीर काढतो
बाहेर पाय !

अजागळ अण्णांची
टोपी कशी ?
चिमणी घट्टें
बांधिल अशी !

अजागळ अण्णांच्या
हातांत पाहूं ?
मुलांच्या साठीं
मणभर खाऊ !!

चिडवण्याचा मंत्र

हरल हप् !
समल गप् !
हर ग आशी
मेल्यानि आशी
गकी ग रडू,
कारले कड ;
फसले नाक,
पटीच्या बाक;
पिकले केस,
गोड्या फेस.
ऱळ बाई हळू;
अजले अळू.
हरले हप् !
समले गप् !

उंटावरचा शहाणा

उंटावरचा एक शहाणा
सोन्याच्या घालून वहाणा
मीक मागतो दारोदारी;
म्हणतो, “ सगळे कंजुष भारी. ”

उंटावरचा एक शहाणा
उंटावरुनी शेळ्या हाकी;
आवेल तो म्हणतो मामी;
अन् मामीला म्हणतो काकी !

उंटावरचा एक शहाणा
म्हणतो, “ बांधिन असाच वाडा :
दारामधुनी शिरं न कुत्रा;
खिडकीमधुनी येइल घोडा ! ”

कोल्होबाची सर्कस

कोल्होबाचें काढली
सर्कस नवी;
सगळेच म्हणतात
“ पहायला हवी. ”

कासच उगाळतें
मणभर सुठ;
सुईच्या नेळ्यांतून
जातो उंट.

मशाच्या पाठीवर
चढतो हत्ती
आणि मालवतो
चंद्राची वत्ती.

माणसाची नकल
करतात खेचरे;
बोलतात एक
करतात दुसरे.

सिंह करतो
सगळ्याच कडी :
सुंगीच्या डोक्यावरून
मारतो उडी.

वेडकी फुगते
पैलावडी
आणि ओढते
भरलेली गाडी.

माकड करतें
विदुषकी मस्ती;
आपल्याच सावलीशीं
खेळतें कुस्ती.

कोल्होबासुद्धां
करतो काम !
दोन्ही हातांनीं
खातो वदाम.

—सर्कस जुनी;
जाहिगत नवी.
सगळेच म्हणतात,
“ पहायला हवी. ”

‘जर—तर’ची गंमत

आकाशाला
शिडी केली
तर चांदणी
येईल खाली.

फुलें करतील
तिचा हेवा;
म्हणतील, “ हिला
दगच ठेवा. ”

पण म्हणेल
आमची त्राई
“ माझ्या वेणीत
वसू बाई ! ”

बाधिस

उंचावरून
मारतोस उडी !
नारळ तुझी
छातीच वडी.

तिन्ही डोळे
उघडून पहा;
—तुला आवळे
देईत दहा.

जर शेडीला
मारलीस गाठ
तुला चिंचा
देईत साठ !

दोन परी

‘ अग ’ नि ‘ काग ’

या दोन परी
रहात होत्या
एकाच घरी

एकदा कागला
आली लहर
माशाच्या पाठीवर
बांधावे घर.

अग बसली
गार्णे गात.
कागने पाहिले
समुद्र सात.

तिने आपलीं
लाख मोती
तरी अग
गातच होती.

काग म्हणाली
“ अग बाई,
काय पण आ आ !
काय पण ई ई ! ”

अगचे डोळे
पाण्याने भरले;
कागच्या मोत्यांचे
पाणीच सरले !

चार पायांचे झाड

एका सांबराला
रग आला;
त्याचा परिणाम
काय झाला :
शिगांना फुटले
छतीस फाटे :
झाड वाढले
खूपच मोठे !

आकाशाला
लागले धासूं;
चांदोवाला
आले दसूं.
तो सांबराला
म्हणतो काय :
“ कसाला हवे
झाडाला पाय ! ”

नकटी राणी

नकट्या देवाच्या
नकटी राणी;
नकट्या प्रवावा
फार इमनी.

नकटी राणी
नाकांत दसते,
नकटी मची
मांडीवर बसते.

तिचे मिळून
खेळतात रमी.
नकट्या नाकांत
शेंबुड कमी.

पत्त्यांचा बंगला

पत्त्यांच्या बंगल्यांत
राहते परी;
रोज तिच्यापुढें
नाचते तिरी.

मुलाम कमतो
सगळें काम;
एक्या म्हणतो
“ हरे राम ! ”

जोकर घेतो
उलट्या उड्या,
राजा मारतो
वाता बट्या.

राणी म्हणते,
“ माझ्या घरीं
सवत आहे
कुणी तरी ! ”

५१

दवाखाना

गाढव म्हणालें,
“ कान लांब. ”
कुत्रा म्हणाला,
“ शेपूट वाकडी. ”

डॉक्टर म्हणाला
“ सांगतों उपाय :
रोज रात्रीं
खा काकडी ! ”

उंट म्हणाला,
“ जालें कुजड. ”
हत्ती म्हणाला,
“ बाढलें वजन. ”

डॉक्टर म्हणाला,
“ सांगतों उपाय :
रोज करा
शीर्षासन. ”

उंदरांचा न्याय

उंदरांमध्ये झाला
मृप तंदा :
कोंणी बांधावी
भाजराचा घंटा.

एका उंदरानें
दाखबलीन हिंमत;
बांधलीन घंटा.
कंवडी ही गंमत

उंदरांनीं केला
विचार पुरा;
म्हणाले, “ आधीं
यालाच मारा ! ”

५३

चमत्कार

कधीं दगाचा
होतो उंट;
कधीं होतो
त्याचा तट्ट
बघतां बघतां
जातो विरून
मग वघणारा
होतो खट्ट.
कधीं दगाचा
होतो किल्ला;
कधीं होतो
त्याचा हत्ती;
बघतां बघतां
किल्ल्यादगील
चांदाचाची
विघ्नते बत्ती.

एट्ट लोकांचा देश

नैसर्गिक रचना

तिबेटाच्या
जरा खाली
हिमालयाच्या
जरा वर
एट्ट लोकांचा
अद्भुत देश :
प्रत्येकाजवळ
उडते घर !
'टिंग' म्हणता
येते खाली
'डुंग' म्हणतां
जाते वर !'

लोक

त्यांना नसते
कोपर, बोपर,
हातपाय असतात
सरळसोट;

त्रिकोणी डोकें,
चौकोनी छाती;
छातीच्या खाली
नसते पोटा.

....पण मनांतली
ऐकतील तान
असे असतात
तिखट कान !

पांथाग्व

एट्ट असतात
गारे, गोरे;
एट्ट असतात
छोटे, छोटे;
पण पुरुषाच्या
पाठीमागे
शेपट असते
फार मोठे;
तेच फिरवून
डोक्यावरती
एट्ट बांधतात
छान फेदे !

रीतिरिवाज

जेव्हां मुलींचे
करतात बारसे
तेव्हां लावतात
कपाळावर बारसे.

या बारशांचा
उपयोग खूप :
एकमेकींना
दिसते रूप.

....आणि मुली
मांडल्या तर
हात धरतात
बारशावर !

नद्या

एट्ट्या देशात
नद्या तीन :
शानी, मानी
आणि दीन.

शानी मध्य
करता स्नान,
मानीमघले
पितात पाणी;

दीनेमघल्या
होडीत असून
एट्टू म्हणतात
पन्यांचीं गाणीं.

जर चुकली
चाल थोडी
पाण्यामध्ये
नुडते होडी !

पर्वत

पर्वत आहे
एक तिडा
त्याचें नांव
“चांदपिडा.”
अमावास्येला
होतो छोटा,
पौर्णिमेला
होतो मोठा.
मग शिखरावर
घडतें काय ?
चांदोचाचे
टेकतात पाय.
— हें एट्टूनीं
पाहिलें तर
नाहीं उडणार
त्यांचें घर !

उद्योगधंदे

दीनेमघले
सोनमासे
कोणी पकडतात
सोन्यासाठी;

कुणी आपले
उरल्या वेळांत
शहाण्यांच्या शेंक्यांना
मारतात गाठी;

कोणी कडतात
धंदे नवे :
काजवे घालून
करतात दिवे !

दूधदुभतें

कधी कधी
होतें काय,
स्वर्गामधून
येते गाय.

चांदपिड्यावर
टेकते खूर :
नद्यांना येतो
दुधाचा पूर.

मग एट्टू
होतात वेडे :
चारा वर्षे
खातात पेडे !

राजकारण

ज्यांचे दात
असतात चक
त्यांनाच मताचा
मिळतो हक्क.

जो बाजवतो
मोठ्याने बाजा
त्यालाच शेवटी
निवडतात राजा.

आणि जी पिते
नाकाने पाणी
तिलाच निवडतात
राजाची राणी.

तरीहि एटूंचे
आहेत पक्ष :
तीन कोट
सत्तर लक्ष !

शिक्षण

एटूंच्या देशांत
सक्तीचे खेळ;
मुलांना नसतो
शिकायला वेळ.

म्हानारे देतात
परीक्षा शंभर;
मेळ्यानंतर
कळतो नंबर !

वाङ्मय

नर क्लृप्ती
कविता केली,
प्रथम पुरतात
जमिनीखाली.

पण जुनीशी
शाल्यानंतर
ग्रहाणे करतात
जंतर-मंतर !

मग कवितेतून
रुजतो वृक्ष;
फुल्ले येतात
नऊ लक्ष !

शहाणे

एक शहाणा
म्हणतो, “ बघ,
आकाशांतले
मोजतो दग. ”

दुसरा शहाणा
म्हणतो कसे :
“ मी पक्ष्याची
मोजतो पिसे. ”

आणि तिसरा
म्हणतो काय,
“ मीच उचलतो
माझे पाय. ”

शहाण्याने केले
काम तर
त्याला लागतो
भगवा कर.

संशोधन

मोक्षपिमांचे

डोळे असे

लावून आंधळ्यांना

दिसेल कसे

—याचा शोध

लावण्यासाठी

प्रयोगशाळा

आहे मोठी.

वर्षे झाली

दहा हजार;

एड करतात

प्रयोग फार.

न्यायनिवाडा

या देशांतल्या

जज्जासाठी

असते परीक्षा

बिकट मोठी.

सगळ्या देशांतले

सगळे कायदे,

त्यांतले तोटे,

त्यांतले फायदे,

लागतात करावे

तोंडपाठ;

तोवर होतें

बय साठ !

मग कोर्टांमध्ये

करतात काय :

चिठ्या टाकून

लावतात न्याय !

गृहचा देव

गृहच्या देवाचें

कंभडे मांठें पोट !

नाकनकट्टी,

कानकट्टी,

लाललाल ओठ.

गृहच्या देवाला

पोटावरती डोळा !

एक नाही,

दोन नाही,

असे डोळे सोळा !

एक ऐतिहासिक लढाई

माणे एकदा

काय झालें :

एट्टंवर चिनी

चालून आले.

पण एट्टंचीच

झाली सर :

सगळीं घरे

गेलीं वर !

चिनी म्हणाले

“ पळाला राजा ”;

तोच ‘ टिंग ’ म्हणून

वाजला बाजा;

डोक्यावर घातली

भरांनी शडप,

सगळे चिनी

शाले गडप !

परी आणी दगड

परीचा पडला
दगडावर पाय;
दगड म्हणाला,
'आयू, आयू.'

परी म्हणाली,
'तू तर दगड !
तुला का होते
परी जड ?'

दगड म्हणाला,
'दुधे पहा.'
परीला दिसल्या
जखमा दहा.

तेव्हापासून
सगळ्या परी
चातू लागल्या
अंधांतरी.

५६

पाव्हणे

परी ग परी,
उघड ना दार;
पाव्हणी आहे
सुंदर फार.

परी ग परी,
आण ना पाणी;
पाव्हणी आली
फुलांची राणी,

परी ग परी,
ठेव ना चहा;
पाव्हणी मागून
पाव्हणे दहा !

काजव्यांचें गाणें

डाळ्यांत काजवा
गेल ग;

उभव फुलाचा
शेला ग.

हात नको लावू
दूर नको जावू
मी पडलें तर
शेला ग.

डाळ्यांत काजवा
गेल ग.

५८

पज्यांच्या गज्या

"जाईतून गेली,
जुईतून आली,"

"ही काय चालण्याची रीत का झाली ?"

"पाचूचं बेट
गाठलं थेट"

"तिथं तरी त्याची झाली का भेट ?"

"सगळीकडे हेंच;
हुसऱ्यांना पेच;"

"धुक्यातून गेलं की दवाची ठेच !"

फूलवेडी

एक परी
फूलवेडी,
फुलासारखी
नेसते साडी.

फुलामधून
थेते जाते;
फुलासारखीच
छत्री घेते.

बिचारीला
नाही मूल;
पाळण्यामध्ये
ठेवते फूल.

६०

एका परीचा एक डोळा

एका परीचा
एक डोळा
स्वप्नाचरोबर
पळून गेला.

तेव्हापासून
तिला बघ,
दिसू लागले
उलटे जग !

आरसा बाहे
सुरेख खूप;
पण उलटे
दिसते रूप.

शाप

पन्या होतात
शेवटी लड्ड,
असे म्हणाला
एक मट्ट.

पन्यांनी दिला
त्याला शाप :
पुढच्या जन्मी
झाला साप !

६२

उनी

एका परीचें
नांव ' उनी '
तिला लागते
उन्हाची फणी !

समुद्राचा
लावते फेस;
ढगावरती
सोडते केस.

झोपते गाढ.
तिला काय !
चांदोवाचा
अडकतो पाय.

जुईचे गाणें

नाच ग नाच, नाच ग नाच, नाच ग नाच.

कोण ग आला !
अहेर केला.

चांदोबाच्या मोहरा पांच....नाच ग नाच.

मोगरा आला,
चोगरा झाला.

परीच्या लक्षांत फुलांना जाच....नाच ग नाच.

नाच ग जुई,
नाच ग जाई,

‘मी नाय वाई, दुखते टाच’....नाच ग नाच.

चाफ्याचें गाणें

चाफ्याभवतीं

नाचा ग;

पानाच्या वरचें

वाचा ग.

‘तूं जा बोलव....चंद्राला’

‘तूं जा बोलव....इंद्राला’

‘मला ग वाई....वाटते आज’

‘मी नाय वाई....जाणार आज’

वाटेवरती

कांचा ग;

चाफ्याभवतीं

नाचा ग.

परी आणि घर

एका मुलाला

दिसली परी;

घातलीन खिशांत,

आणलीन घरी.

आणि मग

अगदी खुशीत

तिला घेतलीन

आपल्या कुशीत.

पडलें स्वप्न

भयंकर :

परी चालली

घेऊन घर.

परी आणि मधमाशी

मधमाशीला
म्हणाली परी;
'सकाळी उठून
करतेस चोरी !'

मधमाशीला
आला रांग,
म्हणाली, 'देते
बिभेला डाग'.

परी पळाली
आपल्या घरांत,
तरी मधमाशी
शिरली आत.

परी चढली
झाडावर,
तरी मधमाशी
आली वर.

फूल म्हणालें
'अग परी,
दड येऊन
माझ्या घरी.'

तेव्हापासून
मधमाशी
फिरत असते
फुलापाशी.

घाहूर

एक झाड
फुल्लेना
वारा लागून
हलेना.

भग त्याची
सावली
परीकडे
धावली.

परीकडेची
तीट
तिने आपली
नीट.

उपाय नाही
खोटा;
बहर आला
मोठा.

एकलकोंडी

एक परी
एकलकोंडी
तिची आहे
वेगळी तऱ्हा.
फुलाजवळ
होते फूल;
झन्याजवळ
होते झरा.

खारीजवळ
होते खार;
सांबराजवळ
सांबरशिंगी.
पण गर्दी
दिसली तर
लगेच होते
लहान मुंगी.

परी आणि कविता

चांदोषानें
कविता केली;
हातामधून
पडली खाली.

एक परीनें
झेलली हातात
आणि काढली
चित्रें त्यांत.

मग कवितेत
शिरला सर;
गेली उडून
दूर, दूर....

७०

आणि गंमत झाली

पावसाचे पाणी
उभ्यान् प्याली राणी;
तिचा झाला शंख;
त्याला फुटले पंख.

पंखांची सावली
राजाला गावली.
त्यानें चांदणें घेतलें;
सावलीवर ओतलें;
आणि गंमत झाली;
राणी परत आली.

७१

गुदगुल्या

गुदगुल्या केल्या
गळ्याच्या खाली;
गळ्यांत सोन्याची
कंठी आली.

गुदगुल्या केल्या
तळपायाला;
पायांत चढला
घुंगुरवाळा.

गुदगुल्या केल्या
कखेच्यापाशी;
माणिक-मोत्याच्या
पडल्या राशी.

७२

गागाचें गाणें

म्याऊ म्याऊ मांजरा
म्याऊ म्याऊ म्याऊ
माझ्या बाळाला घालरे न्हाऊ.

काव काव कावळ्या
काव काव काव
माझ्या बाळाला काजळ लाव.

चिव चिव चिमण्ये
चिव चिव चिव
माझ्या बाळाला आंगडे शीव.

भुक भुक मोत्या
भुक भुक भुक
बाळानें केली कूक कूक.

नातलग

गिधाडाचा मावळा
त्याला म्हणतात कावळा;

गरुडाचा माचा
तोच करकोचा;

पोपटाची ताई
तचि मैना ही;

इंसाचा काका
तोच मोर वरं का !

घुसडाला बाई
कोणीच नाही.

७४

चिमणीचं घर

मुंगीचं घर मातीचं
मातीचं
चिमणीचं घर पातीचं.

गरुडाचं घर हिमतीचं
हिमतीचं
चिमणीचं घर गमतीचं.

माणसाचं घर कौलाचं
कौलाचं
चिमणीचं घर नवलाचं.

अकलेच्या कांद्याचें गाणें

अकलेचा कांदा पुरला तर
मातीखाली हुरला तर
त्यातुन बेल आला तर
त्यावर चढल्या पाली तर
होईल काय
होईल काय
पाण्यावरती येईल साय.

अकलेचा कांदा चिरला तर
नाकात वास शिरला तर
त्याची भाजी केली तर
खाऊन आजी मेली तर
होईल काय
होईल काय
पाण्यावरती येईल साय.

७६

पतंग गुळ करण्याचा मंत्र

सात वेळा सात वारे
नऊ वेळां नऊ दिशा
अकडमिटी फकडमिटी
अस्वलाच्या लांब मिशा.
तीन वेळां तीन तेरा
पांच वेळां पांच चोटे
अकडमिटी फकडमिटी
माशामघले लांब कोटे.
सात वेळां घातला पेच;
नऊ वेळां दिली हूल;
अकडमिटी फकडमिटी
तुमचा पतंग शाल गुळ.

देवमासा आणि डॉक्टर

एका देवमासानें
गिळली बोट;
डोंगराएवढें
शलें बोट.

देवमासा गेला
डॉक्टरच्या घरी,
म्हणाला, “ बोटाला
हारादुरी.” ’

डॉक्टरने कापलें
त्याचें बोट
आणि काढली
बाहेर बोट.

मग डॉक्टर
हसला मिशीत;
देवमासा सुद्धा
आला खुशीत,

आणि म्हणाला
घालीत बोट
“ फी साठी
ठेवा बोट.”

७८

मिरचीचें गाणें

(चाल कुटण्याची)

अग अग भटणी
कर माझी चटणी.

(चाल वाटण्याची)

खोवऱ्याची घे वाटी;
....नको पाहू पाटी !

केशिबिर घे कोवळी;
...सासू आहे सोवळी !

आण उसना दिंग;
....सासूला आली पैंग !

(चाल कुटण्याची)

अग अग भटणी
कर माझी चटणी.

७९

‘ट’ ला ‘ट’

‘ट’ ला ‘ट’
‘री’ ला ‘री’
तुम्ही खा श्रीखंडपुरी.

‘ट’ ला ‘ट’;
‘धी’ ला ‘धी’
मी खातो भाकर साधी.

‘ट’ ला ‘ट’;
‘डू’ ला ‘डू’
तुम्ही खा सगळे लाडू.

‘ट’ ला ‘ट’;
‘जी’ ला ‘जी’
मी खातो पाळेभाजी.

‘ट’ ला ‘ट’
‘ठी’ ला ‘ठी’
या आतां कुस्तीसाठी !

८०

छडी मोडण्याचा मंत्र

वेत गेला वेताळा;
हात गेला पाताळा;
भाल गेले गुरोडी;
कान गेले कुरोडी;
सात वेळां डागला;
नऊ वेळां भागला;
वीस वेळां कापला;
तीस वेळां आपला;
आगीमध्ये सारला;
प्रल्हादानें तारला;
डोळे गेले पाण्यात;
राम गेला गाण्यात.

गुंडू आणि चेंडू

गुंडूच्या स्वप्नांत
आला चेंडू;
आणि म्हणाला,
“ ए गुंडू !
मला फुटले
दोन पाय;
आतां तुला
सोडणार नाय. ”

मग चेंडूनें
मारली ठोकर;
गुंडू चालला
वर वर,
हात पाय
शाले छोटे;
पोट शालें
खूप मोठे.

गुंडू पोचला
चंद्रापाशी;
चंद्र म्हणाला,
‘ जिरली खाशी. ’
त्यानें मारली
एक ठोकर,
गुंडू पडला
पृथ्वीवर.

छातीमध्ये
शालें धस् ;
आली जाग;
ओं फस्.

आंळख

मी आहे कांदा
मी आहे कांदा
माझ्या डोक्यावर
फेटाच बांधा.

मी आहे भेंडी
मी आहे भेंडी
हल्ली बायकांना
आवडते शेंडी

मी आहे मुळा
मी आहे मुळा
मला लावा
पंढरीचा टिळा.

मी आहे मेथी
मी आहे मेथी
माझ्या गुणांची
होईल पोथी.

मी आहे सुरण
मी आहे सुरण
शंभर चटाळ्यांना
आणीन शरण.

मी आहे टॉमेटो
मी आहे टॉमेटो
माझा एकट्याचाच
काढतात फोटे.

मी आहे फ्लॉवर
मी आहे फ्लॉवर
माझ्याच मालकीचा
राजाबाई टॉवर.

मी आहे काकडी
मी आहे काकडी
बरीचशी सरळ
पण थोडीशी वाकडी.

मी आहे माठ
मी आहे माठ
शहाणा कधीही
नसतो ताठ.

*

मी आहे चवळी
मी आहे चवळी
दिसलें जून
तरी आहे कवळी.

*

मी आहे भोपळा
मी आहे भोपळा
मी आपला चालणार
तुम्ही आपले पळा.

*

मी आहे लसूण
मी आहे लसूण
मला खातांना
दाखवा इसूण.

*

मी आहे चिंच
मी आहे चिंच
माझे वूट
माझ्याहून उंच.

*

मी आहे लवंग
मी आहे लवंग
दिसलें नकटी
तरी नाही सवंग.

*

मी आहे मिरची
मी आहे मिरची
राखीन लाज
गरिबाच्या घरची.

*

मी आहे लिंबू
मी आहे लिंबू
माझ्यासाठी
नका ग थांबू.

*

मी आहे फणस
बोलतो खरें;
बोचतील काटे,
पण गावतील गरे.

*

मी आहे बोर
—गुजराथचा खाऊ—
फार फार गोड
पण आंत नका पाहू.

*

मी आहे कर्लिगड
हाय, हाय, हाय.
मला जलोदरच
झाला की काय ?

*

मी आहे चिक्कू
मनातें उदार;
नुसत्या नांवामध्ये
नसतें फार.

*

मी आहे आंबा
फळांचा राजा;
वाजवा रे वाजवा
मोठ्याने बाजा.

*

पावसावळ

पडसें न येण्याचा मंत्र

पेरूमध्ये कुटली कैरी;
बारा घोरें; चौदा वैरी;
चौदा वैरी केले सर;
बर्फामध्ये झाले गार;
मग कुटली सहा इंच
अक्करमाझी शक्करचिंच;
चिंचेमध्ये कुटला आवळा;
आवळ्यामध्ये कुटला कावळा.
कावळ्याने केले कावकाव;
पडसें गेलें; चले जाव !

पावणी

चिमणीचें घरटें
पावसांत व्हावलें;
तेव्हा कावळ्याला
चांगलेच फावले.

कावळ्याने बोलावले
चिमणीला घरांत
आणि म्हणाला
लाडिक स्वरांत :

“ आजचा पाऊस
दिसतो बरा !
चिमुताई, चिमुताई,
स्वैषाक करा. ”

पाणगुळी

पाऊस पडला
टप टप टप;
म्हातारी म्हणाली
“ भर रे कप. ”

पाऊस पडला
सर सर सर;
म्हातारी म्हणाली
“ मडके भर. ”

पाऊस पडला
रिप रिप रिप;
म्हातारी म्हणाली
“ आणते पीप. ”

भरली विहिर;
व्हावली कोड;
तेव्हा म्हातारीनें
उघडले तोंड !

वेळ्याचें घर

एका वेळ्याने बांधलेन् घर
म्हणाला, “ पडेल पाऊस बर ! ”

म्हणून त्यावर बांधलेन् दुसरें;
दुसऱ्यावरतीं बांधलेन् तिसरें;

शेवटी म्हणाला, “ वा, वा, वा,
घरालासुद्धा रेनकोट हवा. ”

व्यापार

छत्री विकून
घेतली काठी;
ती लागली
माझ्याच पाठी !

काठी विकून
घेतला चाकू;
तो लागला
खिसाच कापू !

चाकू विकून
घेतला बाजा;
त्याने केला
गाजा बाजा !

मग बाजा
टाकला विकून;
चणे खाले
फुकून फुकून.

घसरगुंडी

पाय घसरून पडला गय्या;
सगळे दूध गेलें वाया.
दुधांत घसरून पडला माळी;
गोरीं फुलें झालीं काळी.

फुलांत घसरून पडला कवी;
त्यानें केली कविता नवी.

स्वप्नामध्ये पडला पाऊस

स्वप्नामध्ये पडला पाऊस
पावसामध्ये पडल्या गारा.
आई म्हणाली, “ माझ्या दहा, ”
बाबा म्हणाले, “ माझ्या चारा ! ”

आजोबाही लावून दांत
पावसामध्ये लागले धावू ;
आजी बोलली खाटेवरून
“ आपण दोघे कुटून खावू.”

मला वाटली भीती फार;
पडसें विडसें आलें तर !
म्हटलें ओरडून, “ याद राखा;
उन्हामध्ये बांधिन घर. ”

८४

यात्रावळ

तयारी

पंढरपूरच्या
यात्रेसाठी
आम्ही केली
तयारी मोठी.

ट्रंका भरल्या
तन्बल सात;
कपड्यांनी काढले
बाहिर हात.

उदय म्हणाला,
“ भाऊ, भाऊ,
विठोबासाठी
घेतलात का खाऊ ? ”

संत घड्याळजी

विठोबाच्या देवळांत
म्हातारें घड्याळ;
त्याला नाही
कसलाच ताळ.

बाराही मडिने
असतें बंद;
लोक लावतात
त्याला गंध !

पण आरती
म्हटली तर
न चुकता
होतो मजर !

संत कोल्होबा

पंढरपूरला
निघाला कोल्हा,
त्याच्या मनात
विचार आला :

विठोबाला
करावे खुष;
—आणि चोरलेम्
दहा ऊस.

वाटेत लागली
मूक फार;
तेव्हा सुचला
त्याला विचार :

“ आपण खावे
ऊस सात;
विठोबाला
नसतील दात. ”

पंढरपुरी पंडित

अलबत अलबत
काय पण गलबत !

जरीचे शीड
सोन्याचे बळें;
सुकाणू म्हणतें
‘ आले, आले. ’

कोण हो आले ?
कोण हो आले ?
पंढरपुरचे
पंडित आले !

शिकत शिकत
शिरले आत
दाढीवाले
वेडूक सात.

अलबत अलबत
काय पण गलबत !

बेडंभट

एका भटजीला
फुटलें शिंग;
लागला गाऊ
‘ डिंग, डिंग, डिंग. ’

शिंग वाढलें
एक फूट;
पोथी विकून
घेतलेन बूट.

शिंग वाढलें
फूट चार;
भावळी फाडून
केलीन विचार.

एका भटजीला
फुटलें शिंग;
लागला नाचू
‘ डिंग, डिंग, डिंग. ’

उडाणटप्पू

हप्पु रे हप्पू
उडाणटप्पू

उडाणटप्पू
खातो खुप;
कांदा, भाकर,
लोणी, तूप.

हप्पु रे हप्पू
उडाणटप्पू

उडाणटप्पू
फिरतो देश;
वेगवेगळे
घेतो वेश.

हप्पु रे हप्पू
उडाणटप्पू

उडाणटप्पू
शिरतो आंत;
विठ्ठल आहे
वाट पहात.

पंढरपुरी शाळा

पंढरपूरच्या
वेशीपाशी
एक आहे
छोटो शाळा;
सगळी मुलें
आहेत गोरीं;
एक मुलगा
कुट्ट काळा.

रोज करतों
दंगामस्ती;
खोड्या करण्यात
आहे अट्टल.
मास्तर म्हणतात,
“ करणार काय.
न जाणो
असेल विठ्ठल ! ”

विनतिक्रिडाची यात्रा

काकू चालल्या
यात्रेसाठी;
डोक्यावरती
तुळस मोठी.

एक चिमणी
बसली वर;
म्हणाली, “ माझे
हेंच घर. ”

आणि नंतर
म्हणते काय,
“ काकू, लवकर
उचला पाय ! ”

पंढरपुरी पेढे

अट्टा मट्टा
चट्ट चट्टा
पंढरपुरचा
काळा कट्टा.

कट्ट्यावरचे
हळवे पेढे
चिवडा खाऊन
झाले वेडे.

बरळत बरळत
गेले दूर
“ पोटांत असतें
पंढरपूर ! ”

पंढरपुरी लग्न

टिं टिं टिमकी
ढं ढं ढोल
कडकड ताशा
तडतड बोल.

ई ई सनई
बें बें बाजा
लम्बासाठी
आला राजा.

लम्बासाठी
आली राणी;
मंडपामध्ये
नव्हते कोणी.

नवरानवरी
होती चूप;
—भटजी मेला
पिऊन तूप !

पंढरपुरी हट्ट

एका घुमटीला
फुटली मान,
म्हणाली, “ आता
हवे कान. ”

आणि फुटताच
कान तिला
म्हणाली, “ हवे
डूल मला. ”

डूल मिळताच
म्हणते कशी,
“ साडी हवी
शोभेल अशी. ”

आणि मिळताच
शालू नवा
म्हणाली एकदम
“ नवरा हवा. ”

सही

विठोबापुढें
ठेवून वही
उदयनें मागितली
त्याची सही.

विठोबा म्हणाला
त्याला मजेंत,
“ देवांना नसतें
लिहायला येत ! ”